

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
در آسیای مرکزی پس از فروپاشی شوروی
سابق از ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۷ (۱۳۷۰ تا ۱۳۷۶)

علی اصغر نیک نژاد

سرشناسه	: نیک‌نظر، علی‌اصغر، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در آسیای مرکزی پس از فروپاشی شوروی سابق از ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۷ (۱۳۷۰ تا ۱۳۷۶) / علی‌اصغر نیک‌نظر.
مشخصات نشر	: تهران : انتشارات رسانه تخصصی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۲ ص.
شابک	: 978-600-293-295-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: ایران -- روابط خارجی -- آسیای مرکزی
موضوع	: Iran -- Foreign relations -- Asia , Central
موضوع	: آسیای مرکزی -- روابط خارجی -- ایران
موضوع	: relations-- Iran Asia, Central -- Foreign
موضوع	: ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۳۷۰ - ۱۳۷۶
موضوع	: Iran -- Politics and government -- 1991 - 1997
رده بندی کنگره	: DSR ۱۳۹۶۱۶۵۶ ن ۱۵ /
رده بندی دیویی	: ۳۲۷/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۰۹۴۱

● نشانی : تهران، ضلع غربی میدان فردوسی خیابان پارس، کوچه جهانگیر، ساختمان یاس شرقی، طبقه سوم، واحد ۱۳ تلفن : ۶۶۷۳۷۱۳۳ - ۳۷۲۱۰۲ - ۶ - ۰۹۱۲۳۰۴۹۱

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در آسیای مرکزی پس از فروپاشی شوروی سابق از ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۷ (۱۳۷۰ تا ۱۳۷۶)

● مؤلف : علی اصغر نیک نظر

● شابک: ۲-۲۹۵-۲۹۳-۶۰۰-۹۷۸

● نوبت چاپ : اول / ۱۳۹۶

● شمارگان: ۱۰۰۰

● قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۵	پیشگفتار.....
۷	مقدمه.....
۱۱	فصل اول: سیاست خارجی.....
۱۱	سیاست خارجی، تعریف.....
۱۴	هدف های سیاست خارجی.....
۱۷	قانون اساسی.....
۱۸	مقام رهبری.....
۲۰	مجلس شورای اسلامی.....
۲۱	قوه مجریه.....
۲۲	وزارت امور خارجه.....
۲۳	عوامل موثر بر سیاستگذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران.....
۲۳	۱. ایدئولوژی.....
۲۵	۲. منابع ملی و امنیت ملی.....
۲۷	اوضاع جغرافیائی و تجارب تاریخی.....
۳۱	عوامل اقتصادی.....
۳۲	ساختار سیاسی.....
۳۳	نظام بین المل و نظام منطقه ای.....
۳۷	فصل دوم: سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه نظریه تصمیم گیری.....
۴۱	دوره اول (۸۰-۱۹۷۹) دوره محافظه کاری.....
۴۶	دوره دوم (۸۸-۱۹۸۰) دوره رادیکالیسم.....
۴۹	دوره سوم (از ۱۹۸۸ به بعد) دوره عادی سازی سیاست خارجی.....
۵۱	فصل سوم: نگاهی به اوضاع کشورهای آسیای مرکزی.....
۵۲	تاجیکستان.....

۵۶	ترکمنستان
۶۱	ازبکستان
۶۸	قزاقستان
۷۱	قرقیزستان
۷۵	فصل چهارم: جایگاه روسیه در منطقه
۷۹	اهمیت آسیای مرکزی
۸۸	وابستگی جمهوری ها به روسیه
۹۰	روسیه به عنوان یک قدرت برتر تاثیرگذار
	فصل پنجم: سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در آسیای مرکزی پس از فروپاشی شوروی سابق
۹۳	شوروی سابق
۹۳	دوره اول ، دوره هیجانات و انتظارات
۹۳	دوره دوم ، دوره تلاش برای زمینه های رشد گرانای و زمینه های فرهنگی آن
۹۳	دوره سوم، دوره بازاندیشی
۹۳	دوره چهارم، دوره استراتژی دراز مدت همگرانی منطقه ای
۱۰۳	نتیجه گیری
۱۰۵	فهرست منابع

پیشگفتار

آسیای مرکزی یا Central Asia به عنوان بخشی از حوزه تمدن ایران، پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، جایگاهی ویژه در سیاست خارجی کشورمان یافت و بستر رقابت قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای برای حضور و نفوذ در عرصه سیاسی و اقتصادی کشورهای تازه استقلال یافته شد. در این میان گرچه کشور ما پیوندهای فرهنگی، تاریخی، سیاسی، اقتصادی، امنیتی و ژئوپلیتیک با این کشورها دارد اما جمهوری اسلامی ایران باید برای توفیق در تأمین منافع ملی و اثرگذاری منطقه‌ای ضمن سیاست همگرایی، روسیه را نیز لحاظ کند. زوایای برانگیختن حساسیت روسیه به منافع ملی و امنیتی ما لطمه زده و سیاست خارجی ما را با مشکلات متعدد روبرو می‌کند. شناخت نقاط قوت و ضعف و نیز فرصت‌ها و تهدیدها بر شکست نام اولیه بشمار می‌رود تا با عنایت به عوامل واگرایی و همگرایی منطقه‌ای بتوانیم منافع ملی خودمان را تأمین کنیم.

مقدمه

خط مشی، اصول، هدف‌ها و روش‌هایی که یک دولت در ارتباط خود با دیگر واحدهای سیاسی برای تأمین حداکثر منافع یک ملت بر می‌گزیند سیاست خارجی نام دارد. در این تحقیق ما با استفاده از تعریف سیاست خارجی به تشریح مختصر هدف‌ها، استراتژیها و جهت‌گیریهای آن پرداخته و سپس ساختار اجرایی سیاست خارجی ج.ا.ا را که خود مبتنی بر مبانی عقیدتی است بیان خواهیم کرد و این ساختار عبارتند از:

۱. قانون اساسی
۲. مقام رهبری
۳. مجلس شورای اسلامی
۴. قوه مجریه
۵. وزارت امور خارجه

ایدئولوژی، منافع ملی و امنیت ملی، اوضاع جغرافیائی و تجارب تاریخی، عوامل اقتصادی، ساختار سیاسی، و نظام مدیریت الملل و نظام منطقه‌ای از عوامل مؤثر بر سیاستگذاری خارجی ج.ا.ا به شمار آید. در فصل دوم به تشریح آن می‌پردازیم. در فصل سوم، با استفاده از نظریه تصمیم‌گیری جیمز روزنا سیاست خارجی ج.ا.ا را به سه دوره تقسیم می‌نمائیم. در دوره اول از ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۰ که دوره محافظه‌کاری نام می‌گیرد بیشتر ارتباط با دولت‌ها مطرح است. در دوم، از ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۸ تحت عنوان رادیکالیسم، ارتباط با ملت‌ها غلیظ‌تر می‌شود و دوره سوم از سال ۱۹۸۸ آغاز و تحت عنوان عادی‌سازی رفتار خارجی ج.ا.ا معرفی می‌شود که رابطه با دولت‌ها بیشتر جلوه می‌نماید. سپس با نگاهی به اوضاع کشورهای آسیای مرکزی (تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان، قزاقستان و قرقیزستان) جایگاه روسیه را در منطقه تشریح می‌نمائیم که به عنوان قدرت برتر تأثیرگذار در منطقه مطرح می‌شود و به لحاظ اهمیت آسیای مرکزی و وابستگی‌هایی که این جمهوری‌ها به روسیه دارند تمکین خواسته‌های روسیه از جانب این جمهوری‌ها لازم به نظر می‌رسد و لازم به ذکر است که ظرفیت‌های اقتصادی، سیاسی، نظامی و جغرافیائی روسیه که آن را یک قدرت برتر جهان بر منطقه کرده است بر هر نوع همکاری خواه استراتژیک و خواه اقتصادی در منطقه سایه خواهد افکند.

بر این اساس سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در آسیای مرکزی پس از فروپاشی شوروی سابق به چند دوره تقسیم می شود دوره اول، دوره هیجانات و انتظارات زیاد است، دوره دوم، دوره تلاش برای زمینه های رشد اسلام گرایی و زمینه های فرهنگی آن است که در هر دو دوره فوق با واکنشهای منفی حاکمان کشورهای آسیای مرکزی و روسیه و جهان غرب مواجه می شویم. دوره سوم، دوره بازاندیشی است و دوره چهارم، دوره استراتژی درازمدت همگرایی منطقه ای نام گرفته که سه مشخصه دارد:

الف. لحاظ زمینه های امنیتی

ب. عدم تحریک نیروهای بزرگ منطقه ای و غیر منطقه ای

ج. تأکید بر همکاری های اقتصادی، تجاری و خدماتی

با عنایت به مطالب فوق در این پژوهش ما موفقیت سیاست خارجی ج.ا.ا را به نوع روابط ایران با روسیه منوط به دستیابی به این اهداف می دانیم.